

نظریه مرجّح شامّه اطلاعاتی در منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

با تکیه بر روش استنباطی - تطبیقی و نظریه مبنایی

احمد مزینانی^۱

چکیده

مهم‌ترین مسئله مطرح در مقاله حاضر خلع وجودی نظریه مرجّح و مورداتکا برای فهم و تحلیل شمّ اطلاعاتی در نهادهای اطلاعاتی - امنیتی در شرایط موجود و پیش رو با تکیه بر منابع معتبر بومی اسلامی است. برای یافتن پاسخ منطقی و علمی به مسئله مذکور هدف پژوهش حاضر بررسی ماهیت شمّ اطلاعاتی مورد انتظار مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) است. به این منظور پژوهشگر ضمن تبیین ماهیت شمّ اطلاعاتی، با تکیه بر روش «استنباطی - تطبیقی» مورد تأیید و تأکید مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و استفاده از «نظریه مبنایی»، گزاره‌ها و مفاهیم محوری مرتبط با موضوع در مجموع «فرامین و تدابیر اطلاعاتی - امنیتی»، نظریه مطلوب مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) را استخراج نموده است. محقق با اتخاذ رویکرد استقرایی ابتدا ۲۸۱ گزاره‌ها به عنوان واحد ضبط شناسایی نموده و در ادامه از محتوای آن تعداد ۲۸۱ داده را انتخاب و ۵۸ مفهوم اولیه و ۲۸ مفهوم محوری استخراج کرده است. محقق سپس با ترکیب مفاهیم مشابه و کدگذاری باز آن‌ها در نهایت تعداد ۸ مضمون و با کدگذاری انتخابی مضامین، تعداد ۴ قضیه اولیه و سپس با تجمیع دوبه دو قضایای اولیه تعداد ۲ قضیه محوری شناسایی و کدگذاری محوری نموده است.

دست‌آورد نهایی روند شناسایی، تجمع، ترکیب و استنباط مفاهیم، مضامین، قضایا و ارجاع دائمی آن‌ها به داده‌های استخراج‌شده، ارائه «نظریه حدس اطلاعاتی» در منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) است. این نظریه دارای اتقان نظری و فلسفی مبتنی بر رویکرد اسلامی و استحکام عینی مبتنی تجربه حکمرانی چهل‌ساله نظام اسلامی است و به دستاوردها اطلاعاتی - امنیتی منتهی و پیش‌ران‌های خاص را معین می‌کند؛ بنابراین «نظریه حدس اطلاعاتی»؛ با رویکرد هوشمندانه و مبتنی بر بالندگی و رویندگی، پشتیبانی‌کننده شمّ اطلاعاتی افسران و نهادهای اطلاعاتی - امنیتی در تراز گام دوم انقلاب است.

واژگان کلیدی: اطلاعات، امام خامنه‌ای، شامّه اطلاعاتی، حدس اطلاعاتی، نظریه مرجّح، منظومه فکری.

مقدمه

شاقه اطلاعاتی ازجمله مفاهیم کلیدی منطبق بر رویکردهای اطلاعاتی - امنیتی برای افسران اطلاعاتی در تمامی سازمان‌های اطلاعاتی دنیا است که دارنده آن را قادر می‌سازد با تکیه بر دانش نظری، تجربیات عملی، محسوسات دریافتی، محاسبات شناختی و یافته‌ای شهودی، در فرآیندهای منطقی با رویکردی خلاقانه و نوآورانه و به‌صورت فی‌البداهه در شرایط چالش برانگیز حدس آگاهانه و هوشمندانه و تخمین درستی از آنچه در حال وقوع است ارائه نموده و بهترین تصمیم را در صحنه عمل بگیرد. اهمیت موضوع شَم اطلاعاتی برای افسران اطلاعاتی وقتی مضاعف می‌شود که در دوره معاصر ایجاد و گسترش فضای‌های نوین در تبادل اطلاعات و تعامل ارتباطات باعث شده است که بسیاری از مرزهای حقیقی یا ساختگی پیرامون اطلاعات ارزشمند به‌راحتی درنوریده شود و بهمنی از اطلاعات به‌صورت خواسته و یا ناخواسته در معرض قضاوت نخبگان و منظر نظارت عموم قرار گیرد. این درحالی است که به‌هیچ‌وجه از اهمیت اطلاعات ویژه و راهبردی و تحلیل‌گران به‌عنوان دارایی‌های کلیدی و کارکرد آن‌ها در اداره امور نهادها و حکمرانی در سطح ملی کاسته نشده است. سرعت و توسعه کمی و کیفی فناوری‌های نوین، دسترس‌پذیری اطلاعات را چنان تسهیل و تسریع نموده است که برخی از محققین از فضای نوین به وجود آمده با عنوان «عصر آکواریومی شدن» و غالب شدن «رویکردهای اندیشمندی و شبکه‌ای» بر زیست انسانی یاد کنند (نک؛ محسن زادگان و حسینی کرانی، ۱۳۹۰: ۱۵۰).

توسعه رویکرد مذکور که متأثر از نقش‌آفرینی بی‌بدیل فناوری اطلاعاتی - ارتباطی می‌باشد سبب شده است تا یافتن اطلاعات صحیح و مفید در میان انبوهی از داده‌های درست و غلط و فریب‌کارانه و انحراف آمیز، کاری سخت و تا حد قابل‌ملاحظه‌ای ناممکن شود. بااین‌وجود به‌رغم خدمت فراگیر، هدفمند و کارایی گسترده فناوری‌های نوین در تجمیع داده‌ها و تمرکزگرایی در صیانت از آن‌ها، همچنان چالش اثربخشی اطلاعات ویژه به قوت خود باقی است. در چنین شرایطی نقش شاقه اطلاعاتی افسران و تحلیل‌گران اطلاعاتی به‌عنوان مهم‌ترین تصمیم‌ساز در سازمان نهادهای اطلاعاتی - امنیتی، برای تشخیص و تفکیک و تعلیل سره از ناسره و اطلاعات حقیقی از اطلاعات فریب بسیار تعیین‌کننده و درعین حال حساس شده است.

درمجموع تداوم عقب‌ماندگی دانشی «اطلاعاتی - امنیتی» به دلایل همچون: بی‌توجهی به بنیان‌های نظری و فلسفی اطلاعات و افسران اطلاعاتی، ثبات نظری و کارکردی سازمان‌های اطلاعاتی - امنیتی به‌رغم سیال و تنوع و تکثر فرصت‌ها و تهدیدات و ضعف نظریه‌پردازی اطلاعاتی - امنیتی بومی - اسلامی در عرصه‌های مأموریت افسران و نهادها اطلاعاتی - امنیتی، باعث ضعف بینش اطلاعاتی - امنیتی در میان سرمایه انسانی نهادهای اطلاعاتی - امنیتی شده است. باوجود بخش مهمی از نارسایی‌های

عملکردی افسران اطلاعاتی و به تبع آن نهادهای اطلاعاتی - امنیتی وجود خلأ برخورداری از نظریه‌های بنیادین است که از یک سو بر مستندات برآمده از منابع بومی - اسلامی و برهان‌های مؤید به تأیید عقل تکیه داشته باشد و از سوی دیگر برآمده از تجربه عینی و میدانی صاحبان خرد و اندیشه باشد. مقاله حاضر با تکیه روش «استنباطی - تطبیقی» و نظریه مبنایی، در پی کاوشی روشمند در منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله العالی) است تا از طریق شناسایی داده‌های تخصصی موجود در ادبیات ایشان، به عنوان مصداق بارز مسلط بر منابع بومی - اسلامی و صاحب چهار دهه تجربه حکمرانی در نظام اسلامی، نظریه مرجع شامه اطلاعاتی معظم له برای افسران اطلاعاتی شاغل در نهادهای اطلاعاتی - امنیتی را استخراج و ارائه نماید.

۱. بیان مسئله

افسران و تحلیل‌گران اطلاعاتی - امنیتی از جمله موضوعاتی هستند که در ابتدایی‌ترین برخورد انسان با آن، ذهن را متوجه وجود یک ارکان مهم در حکمرانی اطلاعاتی - امنیتی محسوب می‌شوند. به گونه‌ای که حاکمیت‌ها از آن‌ها انتظار دارد مبتنی بر شامه اطلاعاتی ویژه خود یافته‌های کارشناسی و دیدگاه‌های آگاهانه و معتبر را در زمان و شرایط مناسب و باهدف صیانت از دارایی‌های ملی ارائه نمایند. اما به رغم اهمیت وجودی این موضوع در نهادها یا سازمان‌ها، موضوع شامه اطلاعاتی همچنان از خلع وجودی یک نظریه متقن بومی - اسلامی که بتواند علاوه بر توجه به کارکردهای افسران اطلاعاتی، کارآمدی و اثربخشی نهادهای اطلاعاتی - امنیتی در اجرای مأموریت‌های تخصصی را تا حد قابل اطمینانی تضمین نماید، در رنج هستند.

نظریه‌پردازی بومی اطلاعاتی - امنیتی وقتی دارای اهمیت مضاعف می‌شود که بتواند علاوه بر انسجام و منطق علمی، استحکام نقلی برآمده از منابع و مستندات بومی - اسلامی و تجربه عملی حکمرانی را با خود داشته باشد. در چنین فضای است که مبنای هستی‌شناسی و کارکرد افسران و نهادهای اطلاعاتی - امنیتی بر بنیان‌های مستحکم شرعی، عقلی و تجربی قرار می‌گیرند؛ بنابراین کشف و استخراج نظریه بومی - اسلامی مطلوب برآمده از اسناد و مراجع بالادستی مقدمه توانمندسازی دانایی محور سرمایه‌های انسانی و کارآمدی نهادهای حاکمیتی و یکی از مهم‌ترین راهکار ایجاد تحول در مأموریت‌های ایجابی و سلبی نوین افسران و نهادهای اطلاعاتی - امنیتی در جامعه اسلامی محسوب می‌شود؛ بنابراین تحقیق موجود که به دنبال اکتشاف نظریه بومی - اسلامی است در صورتی می‌تواند برای جامعه اطلاعاتی - امنیتی به‌ویژه در آینده مفید باشد که:

نخست. انطباق نظری و شکلی با دال مرکزی برآمده از منظومه فکری معماران انقلاب اسلامی مبتنی بر: «حیات طیبه اطلاعاتی - امنیتی»، «تربیت انسان صالح بالنده و روینده»، «جامعه‌ی پویا و ذی حیات» و «ساختار انقلابی و ذی حیات» و «تمدن نوین اسلامی مندرج در بیانیه گام دوم انقلاب» داشته باشد؛

دوم اینکه نقطه اتکای مناسبی برای آغاز طرح موضوعات مشابه در «کرسی‌های نظریه‌پردازی و در حوزه علوم انسانی» مورد مطالبه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و در جهت ایجاد نهضت بومی - اسلامی منتهی به خلق نظریه‌های نو برخاسته از متن و محتوای معتبر و مؤید، باشد؛

سوم اینکه با مراجعه مستقیم یا غیرمستقیم به محتوای بومی - اسلامی ازجمله سخنان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به عنوان یک منبع معتبر در نظام اسلامی، نیازهای سرمایه انسانی، نهادها و سازمان‌های نظام را شناسایی نماید؛

چهارم اینکه بستر لازم برای نوآوری و خلاقیت در مواجهه کارآمد و اثربخش با پدیده‌ها اطلاعاتی و چالش‌های امنیتی نوین و بازپدید و نوپدید را فراهم نماید.

به همین سبب پژوهش حاضر در پی مراجعه به متن سخنان مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) برای درک مفاهیم موردنظر در حوزه شَمّ اطلاعاتی است؛ بنابراین در این پژوهش تلاش خواهیم کرد که با تکیه بر روش‌شناسی مورد تأکید مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در یک فرآیند «استنباطی - تطبیقی» و با استفاده از «نظریه مبنایی» - به عنوان یک متدولوژی علمی در تولید و ارائه نظریه، داده‌ها و مفاهیم - موجود در تدابیر و فرامین موضوعی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) را مورد بازخوانی قرار داده و ضمن داده‌کاوی، مفهوم‌سازی، مضمون‌یابی و قضیه‌نگاری درنهایت به نظریه مرجح شَمّ اطلاعاتی دست یابیم؛ بنابراین مسئله اصلی این پژوهش خلأ وجودی نظریه شَمّ اطلاعاتی مورداتکا برای افسران و نهادهای اطلاعاتی - امنیتی در شرایط موجود و پیش رو در گام دوم انقلاب است.

۲. روش تحقیق

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در توصیه و توصیف روشی «استنباطی - تطبیقی» با رویکرد اجتهادی، برای فهم تفکر امام خمینی (ره) فرمودند: «نظرات امام یک مجموعه است و خوشبختانه بیانات امام ثبت شده است و همین است که هست. مثل همه‌ی متونی که از آن‌ها می‌شود تفکر گوینده را استنباط کرد؛ منتها با شیوه درست استنباط. شیوه‌ی درست استنباط این است که؛ همه حرف‌ها را ببینید، آن‌ها را کنار هم قرار بدهند؛ توی آن‌ها عام هست، خاص هست، مطلق هست، مقید هست. حرف‌ها را باید با همدیگر سنجید، تطبیق کرد؛ مجموع این حرف‌ها، نظر امام است. البته کار خیلی ساده‌ای نیست، اما روشن است که باید چه کار کنیم؛ یک کار اجتهادی است؛ اجتهادی است که از

عهده‌ی شما جوان‌ها برمی‌آید. بنشینند واقعاً گروه‌های کاری در زمینه‌های مختلف، نظر امام را استنباط کنند، از گفته‌های امام به دست بیاورند» (امام خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۸۷/۷/۷).

در میان روش‌های تحقیق کیفی تجربه‌شده در دنیا، تکنیک‌های تحلیلی وجود دارد که می‌توانند به پژوهشگران برای تولید محتوای موردنظر در روش «استنباطی - تطبیقی» مورد توصیه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) را تکمیل نماید. «نظریه مبنایی» یا «نظریه زمینه‌ای» یا «گراند تئوری»^۱ یکی از این تکنیک‌ها است که زمینه استخراج محورهای کلیدی دیدگاه و کانون‌های نظری مباحث اندیشمندان، خبرگان و نخبگان جوامع را میسر و یا فرصت کشف نظام فکری و نظری آنان را تسهیل می‌نماید (مزینانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۴). در تکنیک «نظریه مبنایی یا زمینه‌ای» محقق به دنبال دستیابی به سطحی بالاتر از توصیف، برای تولید یا کشف نظریه محوری (ایمان، ۱۳۸۸: ۷۰) و یا احصاء کانون‌های معنایی یا مبنایی یک متن است. این نظریه به عنوان یک نشان‌گر به دنبال آن است که یافته‌های خود را بر «زمینه‌ای مستند از داده‌های واقعی» بنا نماید؛ بنابراین نظریه مبنایی یک تکنیک تحقیقی کیفی، استقرایی و تفسیری و معتبر برای تبیین داده‌ها و مفاهیم تا دستیابی به محتوای اصلی و ریشه‌های یک متن است (منصوریان، ۱۳۸۶: ۵).

تحقیق حاضر با ابتناء بر روش «استنباطی - تطبیقی» و با استفاده از تکنیک «نظریه مبنایی» در پی آن است تا با مطالعه مجموعه تدابیر، فرامین و توصیه‌های مضبوط در «مجموعه فرامین و تدابیر اطلاعاتی - امنیتی» نظریه مرجح مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در حوزه شَم اطلاعاتی را از منظومه فکری و معرفتی ایشان استخراج نماید. محقق در این تحقیق برای دستیابی به داده‌های موردنیاز در نظریه مبنایی، از روش اسنادی و تکنیک فیش‌برداری از متن بیانات و تقریرات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) موجود در منبع موردنظر، استفاده نموده است. بر همین اساس پژوهشگر پس از اشباع در یافته‌های مقدماتی، با تکیه بر روش استقراء داده‌های کیفی جمع‌آوری‌شده را با استفاده از نظریه مبنایی، تبیین و تفسیر نموده و در نهایت از قرار دادن آن‌ها در کنار هم نظریه مرجح شَم اطلاعاتی استخراج شده است.

الف) مفهوم شناسی و ابتناء نظری

۱. ماهیت شناسی شمّ اطلاعاتی و مفاهیم مشابه

۱-۱. حس اطلاعاتی: از نظر لغوی حس دریافت، دریافتن، تأثیر، آگاه شدن دستگاه حسی؛ حس‌هایی نظیر بینایی، شنوایی، لامسه، چشایی و بویایی را تشخیص می‌دهد. به‌طور خلاصه احساس از طریق دستگاه حسی از دنیای فیزیکی به ناحیه ذهنی مغز منتقل می‌شود. از منظر روانشناسی حس گنجایش فیزیولوژیک یک موجود زنده برای ادراک است. (لغتنامه‌های فارسی) باین وجود حس یکی از ابزارهای شناخت برای انسان است که از طریق حواس پنج‌گانه بینایی، شنوایی، بویایی، چشایی و بساوایی کسب می‌شود و آگاهی یافتن از جهان پیرامونی محصول حواس است. در معارف دینی، حس (به‌عنوان ابزاری غیرمستقل) و قلب و عقل ابزار معرفت دینی شمرده می‌شوند. (مطهری، ۱۳۷۴: ۳۷۵) باین وجود منظور از حس اطلاعاتی استفاده از ظرفیت‌های حواس پنج‌گانه برای دریافت شواهد و قرائن موجود است که با تکیه بر وجه وراثتی، تجربه اندوخته شده در شاکله وجودی انسان و باهدف کسب منفعت در زیست فردی و اجتماعی مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد.

۱-۲. شمّ اطلاعاتی: واژه شمّ و شامه در معنای لغوی به بوییدن، توانمندی بویایی، توانایی تشخیص و به ادراک رایحه‌های متفاوت از یکدیگر گفته می‌شود که به‌عنوان یکی از حواس پنج‌گانه وظیفه درک بوها از و تشخیص تفاوت آن‌ها از یکدیگر را دارد (نک؛ لغتنامه‌های فارسی). شمّ بامعنای حذاقلی آن بیشترین کارکرد را در حیوانات است که برای تشخیص نیازهای غریزی مانند غذا یابی، جفت‌یابی و حفظ حیات از طریق تفکیک بوی دوست از دشمن، استفاده می‌کنند. از منظر معرفت‌شناسی شمّ یعنی ادراک وجود و تشخیص یک واقعیت است؛ بنابراین شمّ در معنی اصطلاحی آن به توانمندی ادراکی و بینش تیزبینانه در تفکیک سره از ناسره گفته می‌شود. باین وجود شامه در حیوان علت تضمین بقا و تداوم نسل است. ولی در انسان برخورداری از شمّ خود معلول یا روبنا برای یک علت بنیادین یعنی قوه‌ای ویژه برای ادراک و فهم پدیده‌های هستی، اجزاء پدیده‌ها و روابط این اجزاء با یکدیگر است. باین وجود در صورتی که شامه انسان - به‌عنوان معلول یک علت - قوی‌تر باشد، از عقل منضبط و محاسبه‌گرانه‌تر و کمال‌یافته‌تری برخوردار خواهد بود.

منظور از شمّ خوب در محاوره عمومی به برخورداری انسان از عقل محاسبه‌گرانه و هوشمندانه برای فهم پدیده‌ها و توانایی جستجوی راهکارهای برون‌رفت از چالش‌های مبهم، غیر شفاف و پیچیده اطلاق می‌شود. در فضای زیست اجتماعی، معمولاً زمانی شمّ خوب کارکرد مناسب و مفید پیدا می‌کند که سایر روش‌های مرسوم و مقبول نتواند راه‌کار برون‌رفت از چالش‌ها و حل مسائل را ارائه نماید. به همین سبب در نظریه‌های فلسفی «شمّ خوب» به‌عنوان معیاری متفاوت برای نظام‌مند کردن تصمیم‌گیری دانشمندان

در قبال نظریات علمی به کار گرفته می‌شود و فرض بر این است که در برخی (شاید بیشتر) مسائل علمی، قواعد منطقی توانایی تصمیم‌گیری بین نظریات رقیب را ندارند. فرد برخوردار از شَم خوب دارای صفاتی چون: «بی‌طرفی»، «وفاداری»، «درستکاری»، «پیرو اصول بودن» و «جدایی از تمام علایق و احساسات» است و به همین سبب توانایی رفع موانع تصمیم درست را پیدا می‌کند (نک؛ صدر فراتی و محمدی، ۱۳۹۹: ۱۳۱-۱۳۰).

در مجموع شامه در ساحت حیات مرسوم انسانی نوعی ظنّ خرق عادت است که انسان می‌تواند از طریق تعلیم آن را تحصیل نماید و حامل آن را قادر می‌کند که به‌رغم قرارگرفته در میان مجموعه‌ای از داده‌ها و اطلاعات درست و غلط و قابل‌ادراک با حواس پنج‌گانه، در یک فرآیند عقلانی و هیجانی و در زیست اجتماعی را محاسبات نموده به‌صورت ظنّی به دستاوردهای مطابق با مصالح خود دست یابد. انسان برخوردار از شَم سالم با بهره‌گیری از ظرفیت خلقت می‌تواند از لایه‌های فهم ظواهر و غرایز طبیعتی به‌سوی برخی از حقایق حرکت نماید و امکان آن را می‌یابد تا به مراتب بالاتر و ولاتر شناخت دست یابد. کشف کردن در این منظر یعنی یافتن آنچه با سایر ابزارهای تشخیص دریافت نمی‌شود؛ بنابراین شامه ارتباط مستقیم با شأنیت عقلانی و فراطبیعی و شاکله محاسباتی انسان دارد زیرا شامه در مرتبه عقلی آن کاشف واقع و پرده‌برداری از حقایق است. باین‌وجود انسان با برخوردار از این توانمندی امکان حدس عقلانی مبتنی بر ذات خلقت را می‌یابد و زمینه به کمال رساندن خود و همراهان را تسهیل می‌کند. چنانکه مولانا در فیه ما فیه در تعبیری لطیف به این مهم می‌پردازد که: بعضی باشند که سلام ایشان بوی عود می‌دهد و به بعضی باشند که سلام ایشان بوی دود می‌دهد و این را کسی درمی‌یابد که شامه‌ای داشته باشد.

۳-۱. حدس اطلاعاتی: از منظر فلسفه و منطق نزدیک‌ترین و درعین‌حال کامل‌ترین واژه به شَم واژه «حدس» است. حدس در لغت به معنای سرعت، سیر و به تعبیر بهتر آن «سرعت انتقال» است (تھاونوی، ۱۹۹۶: ۶۲۶). اما حدس در عرف به معنی گمانه و تخمین آمده است. (لغتنامه‌های فارسی) حدس دارای مرز افتراق با سایر مفاهیم مشابه ازجمله تجربه است. درحالی‌که در تجربه؛ سبب کار معلوم ولی ماهیت کار مجهول است در حدس هم سبب و هم ماهیت کار معلوم است. (حلی، ۱۳۶۳: ۲۰۱) ارسطو حدس را «ذکاوت» تعریف کرده است؛ که محصول توانمندی فرد در دستیابی به نتیجه بدون توجه به مقدمات است (نک؛ ارسطو، ۱۹۸۰: ۴۲۷-۴۲۶). ابن‌سینا ضمن قرار دادن «حدس در مرتبه عقل قدسی» (ابن‌سینا، ۱۳۷۹: ۳۳۹) معتقد است «حدس سرعت انتقال از معلوم به مجهول است». (ابن‌سینا، ۱۳۸۴: ۱۶۹) بنابراین حدس نوعی انتقال سریع از معلوم (مبادی) به مطلوب و به دست آوردن مجهول است به‌گونه‌ای که در آن، سیر معمول منطقی استنتاج طی نشده باشد. (سید

مظهري، ۱۳۹۰: ۵) از نظر ابن سینا حدس از مبادی تعلیم است و همه امور معقول به حدس ها منتهی می شود که صاحبان قوه حدس آن ها را استنباط کرده و سپس به متعلمان منتقل می کنند (نک؛ ابن سینا، ۱۴۰۴: ۲۲۰-۲۱۹).

در مجموع حدس؛ نوعی ذکاوت است که شخص در زیست مؤمنانه و حکیمانه و مبتنی بر شاکله هویت انسانی - الهی می تواند عقل قدسی - شهودی خود را فعال نماید تا مجهولات را بدون طی کردن فرآیندهای فکری معمول تحصیل کرده و با سرعت استنباط و استنتاج نماید.

حدس اطلاعاتی	شمّ اطلاعاتی	حس اطلاعاتی
کشفی	شناختی	بویایی
ذکاوتی	تحصیلی	وراثتی
تربیتی	تعلیمی	تجربی
استنباطی	ظنی	وهمی
حقیقی	اعتباری	طبیعی
یافتی	یافتی	خواستنی
هوشمندی	هیجانی	غریزی
شهودی (عقل قدسی)	عقلانی	احساسی
شاکله هویتی	شاکله محاسباتی	شاکله وجودی
زیست مومنانه	زیست اجتماعی	زیست فردی
حکمت نهاد	مصلحت اندیشی	منفعت بنیاد
حیات معقول	حیات مرسوم	حیات طبیعی

جدول شماره ۱: مقایسه حس اطلاعاتی، شمّ اطلاعاتی و حدس اطلاعاتی

۲. مبانی نظری

نظام های سیاسی به عنوان مهم ترین دستاورد آموزه های نظری، ساختارهای عینی و سازه های ارتباطی میان اجزاء مکاتب هستند. در این میان الگوهای برآمده از سیاق گفتاری و سیره رفتاری رهبران صاحب اندیشه منضبط و سلوک منظم، از جمله مهم ترین شواهد و قرائن تعیین کننده ماهیت شکل و محتوای نظام های سیاسی و فرهنگی محسوب می شود. به تعبیر دیگر بررسی نظری دیدگاه ها و تعیین بخشی به مدل رفتاری رهبران جامعه، یکی از مهم ترین راه های شناخت علت صوری، علت فاعلی و علت غایی ساختار یک نظام است. در اندیشه اسلامی به دلیل شأن انتصابی امام امت در هدایت جامعه اسلامی و

باوجود عنصر ولایت و امامت در رهبران جامعه، این سلوک ماهیت معنوی و معنای عمیق‌تری پیدا می‌کند.

اگر نظام را مجموعه‌ای از اجزاء، ارتباط و هم‌آهنگی بین اجزاء و هدفمند بدانیم (نک؛ فون برتالانفی، ۱۳۷۴: ۷۷) و تفکر را به‌طور مشابه، یک نظام در نظر بگیریم که دائماً در یک‌روند توسعه، تغییر، تکامل و تغییرات ساختاری و غیره درگیر است (Bohm, 1992: 19). بنابراین منظومه فکری عبارت از مجموعه نظام‌مند و متشکل از اجزاء و عناصر مرتبط و هدفمند با محوریت هسته مرکزی در عرصه نظام بینشی و ارزشی و کنشی است. (خسروپناه، ۱۳۹۶: ۴۴) بر این اساس، نظریه برآمده از منظومه فکری می‌تواند؛ کلیت نظام‌مند از اجزاء و مجموعه‌ای هماهنگ و منسجم از ارکان و اهداف را در بر بگیرد که حول مبانی نظری و اندیشه‌ای، سازه‌های ارزشی - هنجاری و جلوه‌های رفتاری یک انسان فرهیخته شکل یافته و قابل رصد، تبیین و تفسیر است؛ بنابراین منظومه فکری یک فرد در برگیرنده مجموعه هماهنگ از نظام‌های بینش، ارزشی و کنشی او است.

مجموعه آموزه‌های اسلام، نظام‌مند و باهم مرتبط هستند و می‌توان این مجموعه را در چارچوب نظریه نظام‌ها مورد مطالعه قرارداد. ولایت فقیه که مسئولیت رهبری انقلاب اسلامی، نظام اسلامی و جامعه ایران را به عهده دارد، با بهره‌گیری از آموزه‌های نظام‌مند اسلام، مباحث خود را منظومه‌وار و ناظر به نیازهای ثابت و متغیر انسانی عرضه کرده و می‌کنند. (همان: ۴۳)

در میان شخصیت‌های مطرح در انقلاب اسلامی و تشکیل نظام اسلامی، دیدگاه نظری و رویکرد عملی امام خمینی (ره)، مقام معظم رهبری آیت‌الله خامنه‌ای (حفظه الله) و استاد شهید مرتضی مطهری (ره) محوری‌ترین معماران انقلاب و نظام اسلامی هستند که ادبیات نظری و سلوک عملی آنان در طول بیش از نیم‌قرن مبارزه فکری و مجاهده عملی در فضای پیش از انقلاب، حین انقلاب و تجربه حکمرانی پس از انقلاب و تشکیل حکومت اسلامی، نشان‌دهنده آن است که این معماران انقلاب، در اندیشه خود به سامانه‌مندی و نظام‌مندی ارگانیکی و دستگاه‌وارگی سازه‌های فرهنگی و تربیتی و ساختارهای اجتماعی، سیاسی و امنیتی آن اعتقادی راسخ دارند. به‌گونه‌ای که منظومه‌های فکری آنان نشان می‌دهد، به‌رغم نظام وارگی مجموعه عناصر اصلی و فرعی سازنده اندیشه‌ای، تحقق یک هدف راهبردی ویژه در جامعه اسلامی را بر سایر اهداف مقدم می‌شمارند که از طریق عمل صحیح به وظایف مرتبط با انسان، نهادهای اجتماعی و ساختار حاکمیتی به کمال خود نزدیک خواهد شد.

در این میان شخصیت‌های مطرح حضرت امام خمینی (ره) مهم‌ترین وظیفه رهبران جامعه اسلامی و حکومت اسلامی را «تربیت انسان صالح» در جامعه توحیدی می‌داند؛ که در صورت تحقق آن جامعه و ساختارها و نهادهای مرتبط با آن اصلاح خواهند شد؛ بنابراین «انسان‌سازی» دال مرکزی منظومه فکری

و فتح الفتوح امام خمینی (ره) در مسیر تحقق اهداف اسلام و نظام اسلامی است که از طریق تمرکز بر تقویت وجهه معرفتی از یک سو و تهذیب وجه اخلاقی آحاد جامعه اسلامی میسر می شود (نک؛ بیانات مقام معظم رهبری: ۱۳۶۹/۱۰/۱).

علامه شهید مرتضی مطهری (ره) یکی دیگر از مهم ترین نظریه پردازان اسلامی معاصر است که نظریات علمی و تحلیلی او زیرساخت نظری سایر اندیشمندان ایرانی - اسلامی در طول مبارزات قبل از انقلاب و مبنای رفتاری فرهیختگان و مسئولین نظام اسلامی در دوره پس از انقلاب اسلامی شد. یکی از مهم ترین نظریه مطرح شده توسط شهید مطهری در خصوص ماهیت حیاتی جامعه و تأثیر آن در تحولات اجتماعی و سیاسی است. در این نظریه استاد مطهری، جامعه را یکی از عناصر ذی حیات و ذی شعور می داند که منشأ تحولات اجتماعی مهمی در زیست انسانی است. استاد مطهری بر آن بود که جامعه خود به تنهایی و مستقل از سایر عناصر ذی شعور و ذی حیات است و به عنوان یک کنشگر مهم، از علل و عوامل مؤثر در فرآیند بروز و ظهور تحولات حیات اجتماعی است. (نک؛ مطهری، ۱۳۷۴: ۳۳۹-۳۳۵) بنابراین در منظومه فکری شهید مطهری (ره) بر «جامعه ی پویا و ذی حیات» تأکید می شود و تحول سازنده و مفید در حیات بشر نیازمند جامعه سازی توحیدی و انسانی است. باین وجود «جامعه سازی» دال مرکزی اندیشه شهید مطهری و مهم ترین علت العلل تحول انسانی و اجتماعی است.

صبغه مبارزاتی، دیدگاه های نظری و رویکرد عملی مقام معظم رهبری (مدظله العالی) به عنوان یکی از مهم ترین رهبران انقلاب اسلامی در دوره تکوین و پیروزی و مسئولیت های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی ایشان در طول چهار دهه پس از انقلاب اسلامی، یکی از مهم ترین کانون های فهم نظری و ادراک رویکرد عملی انقلاب اسلامی و نظام اسلامی محسوب می شود. به گونه ای که امروزه علاوه بر نخبگان و فرهیختگان داخلی بسیاری از اندیشمندان خارجی فارغ از دیدگاه دوستانه و یا خصمانه خود، در مواجهه با اندیشه و رفتار ایشان، بر استحکام گفتمان نظری و حجیت رفتار عملی ایشان در مواجهه با مسائل فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و امنیتی داخلی، منطقه ای و جهانی تأکید دارند. شاید یکی از مهم ترین عناصر مغفول در منظومه فکری - گفتمانی و سیره عملی ایشان در دوره حیات سیاسی و در رأس نظام اسلامی، تأکید ایشان بر ایجاد و تقویت سازه ها و ساختارهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و امنیتی پویا، خودشکופا و خودترمیم گر در نظام اسلامی است. باین وجود می توان گفت که؛ از منظر معظم له برای ایجاد تحول سازنده و مفید در زیست مادی و معنوی انسان و جامعه اسلامی نیازمند برخورداری از «ساختار انقلابی و ذی حیات» هستیم. باین وجود در منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله العالی) «نظام سازی» دال مرکزی و علت العلل تحول در انسان، جامعه و تاریخ است. (نک؛

بیانات مقام معظم رهبری: ۱۳۹۶/۱۱/۲۹) بالین وجود منظومه فکری معماران و رهبران اصلی انقلاب اسلامی و نظام اسلامی در جدول شماره - ۲ به شرح زیر ارائه شده است:

جدول شماره - ۲: دال مرکزی تحول در منظومه فکری معماران انقلاب اسلامی

نظریه صاحب نظر	ساحت	دیدگاه نظری	دال مرکزی
حضرت امام خمینی	انسانی	«تربیت انسان صالح»	«انسان سازی»
علامه شهید مرتضی مطهری	اجتماعی	«جامعه پویا و ذی حیات»	«جامعه سازی»
مقام معظم رهبری	ساختاری	«ساختار انقلابی و ذی حیات»	«نظام سازی»

در مجموع ضمن تأکید بر هم افزا بودن سه دیدگاه مذکور در روند تحول جامعه اسلامی، مبتنی بر دیدگاه نظری حضرت امام خمینی (ره) مبتنی بر «تربیت انسان صالح»، علامه شهید مطهری مبتنی بر «جامعه پویا و ذی حیات» و مقام معظم رهبری (مدظله العالی) مبتنی بر «ساختار انقلابی و ذی حیات»، می توان گفت که نظریه مرجح مقام معظم رهبری (مدظله العالی) که نقطه کمال سه دیدگاه است - از جمله در حوزه شَم اطلاعاتی در بین افسران و نهادهای اطلاعاتی - امنیتی - بایستی دربرگیرنده روند «انسان سازی»، «جامعه سازی» و «نظام سازی» باشد. به تعبیر دیگر نظام اسلامی نیازمند عناصر اطلاعاتی و نهادهای اطلاعاتی - امنیتی در تراز مورد انتظار در بیانیه گام دوم انقلاب است که در یک فرآیند تربیتی دارای ویژگی «انسان صالح، جامعه و ساختار اصلاح» باشند. بر این اساس تولید هرگونه نظریه ای (به ویژه مبتنی بر منظومه فکری ولایت و امامت) می بایستی امکان پشتیبانی از مطالبات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در بیانیه گام دوم انقلاب اعم از نظریه «نظام انقلابی» و شکل گیری «تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع ولایت عظمی» (نک؛ مزینانی و همکاران: ۱۳۹۸: ۱۷) در سه سطح «خودسازی، جامعه پردازی و تمدن سازی» (همان: ۱۸) را داشته باشد.

ب) نظریه مرجع

در خصوص «نظریه»^۱ تعاریف زیادی ارائه شده است. از نظر مفهومی نظریه در کنار تعبیر عقیده، حدس رأی، فکر، تئوری و قضیه‌ای که برای اثبات صحت آن محتاج به برهان و دلیل بکار رفته است (لغتنامه دهخدا، معین و عمید). در اصطلاح نظریه به مجموعه نظام‌مند از اندیشه‌ها و طرح‌هایی که برای بیان مفهومی علمی یا فلسفی یا اجتماعی ارائه شود. (فرهنگستان زبان) و از نظر کرلینجر (۱۹۷۳) نظریه مجموعه‌ای از سازه‌ها (مفاهیم) تعریف‌ها (مفروضات) و گزاره‌های (تعمیم‌های) به هم مرتبط که از طریق مشخص کردن روابط میان متغیرها، نگرش منظمی از پدیده‌ها عرضه می‌کند، با این هدف که آن پدیده‌ها را تبیین و پیش‌بینی نماید. (تورانی و محمدی، ۱۳۸۹: ۱۶) در مجموع نظریه امکان شناخت، تبیین، تفسیر و پیش‌بینی پدیده‌ها را فراهم می‌کند. به همین جهت، از نظریه می‌توان در عرصه‌های گوناگون علمی کارکردهای متنوع و متکثری انتظار داشت. این کارکردها با توجه به رویکرد محققان (جامعه‌شناختی، روان‌شناختی، مدیریت، فلسفه و...) دارای جهت‌گیری‌ها و کارکردهای گوناگون می‌باشد. وان دیلن (۱۹۷۹) و لانبینگ و اورنتاین (۱۹۹۶) در یک نگاه نسبتاً جامع به نسبت سایر محققین به شش کارکرد نظریه‌ها اشاره کردند؛ که عبارت است از: شناسایی پدیده‌های مورد مطالعه، طبقه‌بندی پدیده‌ها، سازه پردازی، تلخیص پدیده‌ها، پیش‌بینی پدیده‌ها و آشکارسازی پژوهش مورد نیاز. (sid.ir) بنابراین مهم‌ترین کارکردهای نظریه شامل معنادار کردن و قابل فهم کردن علم، انسجام و هم‌افزایی اجزاء علم، الگوی روشمند و منظومه نظام‌مند برای اجماع سازی در علوم، ارائه تصویر روشن و شفاف از علوم، فرضیه‌سازی برای دسته‌بندی مسائل و حل مشکلات، بازتولید و پیشرفت علم و توانایی پیش‌بینی، تجمیع و تمرکز دانش در ذیل مفاهیم معتبر و منسجم است که شناخت کانونی‌ترین معنا مورد انتظار از مجموعه داده‌ها و مفاهیم، پیش‌بینی پدیده‌ها و جهت دهنده‌گی کنش‌های علمی، شناسایی مسائل و مشکلات و ارائه راحل حل‌های برون‌رفت از مسائل و مشکلات و... حداقل انتظار از نظریه‌های علمی است.

تعاریف و کارکردهای نظریه نشان‌دهنده آن است که تحلیل رویدادها و تبیین مشکلات متعدد و داشتن یک مبنا یا چارچوب فکری برای مشکل‌گشایی و تصمیم‌گیری با اتکا بر نظریه امکان‌پذیر است. چراکه با تکیه بر تعاریف ارائه‌شده از نظریه و منظومه فکری می‌توان گفت که نظریه‌سازی معلول وجود منظومه فکری در انسان برخوردار از منطق علمی دارای پویایی اندیشه و رفتار باثبات و مستحکم برآمده از تجربه است.

نگارنده در این تحقیق برای دستیابی به نظریه مرجح یا دال مرکزی منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در موضوع «شامه اطلاعاتی»، با اتکا بر روش «استنباطی - تطبیقی» مجموعه‌ای از گزاره‌ها و یا تعبیر موجود در بیانات و تدابیر که در مجموع «مجموعه فرامین موجود» را شناسایی و استخراج کرده، سپس یافته‌های تحقیق با استفاده از «نظریه مبنایی» یا «تئوری داده بنیاد» سازماندهی و ساماندهی نموده است. درنهایت از منظر نگارنده؛ نظریه مرجح مقام معظم رهبری (مدظله العالی) «نظریه حدس اطلاعاتی» است.

بر مبنای نظریه مذکور بالندگی و رویندگی اطلاعاتی مبتنی بر منظومه فکری دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) که علاوه بر عرصه فردی، قابل تسری به عرصه‌های بالادستی حیات اجتماعی، یعنی جامعه و ساختار و نظام حاکمیتی می‌باشد؛ بنابراین این نظریه توانایی پوشش سطوح موردنظر افسر اطلاعاتی از منظر به‌عنوان رویکرد مبتنی بر حدس اطلاعاتی و مبتنی بر یک امر تربیتی را دارد. چراکه در منظومه فکری ایشان حیات به‌عنوان امری حقیقی، در اجزاء ساختار اجتماعی جامعه جاری و ساری است و نهادهای برآمده از این ساختار، به‌مثابه اجزاء یک موجود ذی‌حیات (مانند انسان) دارای شبکه ارتباطی پویا و خود ترمیم‌گر هستند؛ بنابراین بالندگی و رویندگی اطلاعاتی منجر به فعال نگه‌داشتن شامه اطلاعاتی و حدس اطلاعاتی در افسر اطلاعاتی در نهادهای اطلاعاتی - امنیتی نظام اسلامی می‌شود. دستاورد نهایی مقاله حاضر به‌عنوان نظریه مرجح «شامه اطلاعاتی» در دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) است که از قضایای استنباطی استخراج شده و در جدول شماره ۳ به شرح زیر ارائه شده است:

نظریه	قضایای محوری	قضایا اولیه
«حدس اطلاعاتی»	حدس اطلاعاتی دسانورد شم اطلاعاتی دقیق و بالندگی و رویندگی است.	بالندگی و رویندگی اطلاعاتی محصول رویکرد انقلابی است. حدس اطلاعاتی هوشمندانه نتیجه شم اطلاعاتی دقیق است.
	سیطره اطلاعاتی و دائر دائمی در برابر دشمن منجر به اقتدار اطلاعاتی می‌شود.	دائر دائمی در برابر دشمن لازمه ابنکار عمل و مراقبت از خطای اطلاعاتی است. سیطره اطلاعاتی هوشمند به اقتدار اطلاعاتی منتهی می‌شود.

جدول شماره ۳ - نظریه مرجح مقام معظم رهبری برآمده از قضایا

ج) یافته‌های تحقیق

۱. جامعه آماری، نمونه‌گیری و حجم آن

جامعه آماری عبارت‌اند از کلیه عناصر و افرادی که در یک مقیاس جغرافیایی مشخص دارای یک یا چند صفت مشترک باشند (حافظ‌نیا، ۱۳۸۱: ۱۱۹). منظور از جامعه آماری در اینجا تعیین مقیاسی مشخص و معلوم از اسناد، افراد و... مورد رجوع محقق، به‌عنوان منابع اصلی جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها است. در این زمینه محقق پس از بررسی مستندات مکتوب موجود که ارائه‌کننده مجموعه‌ای از بیش از ۵۰۰ محور از فرامین و تدابیر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در موضوعات اطلاعاتی - امنیتی باشد که مورد تأیید رسمی «نهادهای اطلاعاتی - امنیتی» هستند؛ بنابراین محتوای مندرج در فرامین و تدابیر مذکور به‌عنوان جامعه آماری مقاله حاضر محسوب می‌شود. با توجه به این‌که حجم جامعه آماری مجتمع کامل گزاره‌های مندرج اسناد بالادستی اطلاعاتی - امنیتی است؛ بنابراین حجم نمونه این پژوهش با حجم جامعه منطبق است و محقق با تکیه بر روش «استنباطی - تطبیقی» و «نظریه مبنایی» به‌عنوان یک روش کیفی، مجموع گزاره‌های مرتبط با موضوع «اطلاعات - امنیت» را تا دستیابی به اشباع نظری و استخراج نظریه مورد کاوش قرار داده است.

تلاش محقق در کاوش متون موردنظر منجر به یافته‌های مرتبط با موضوع مقاله شده است که تعداد گزاره‌ها (داده)، مفاهیم، مضامین و قضایا در جدول شماره ۴ مشخص شده است.

جدول شماره ۴ - جامعه آماری (تعداد گزاره‌ها، داده‌ها، مفاهیم، مضامین، قضایا و نظریه)

واحد ضبط (گزاره)	داده‌ها	مفاهیم اولیه	مفهوم محوری	مضامین	قضایای اولیه	قضایای محوری	نظریه
۲۸۱	۲۸۱	۵۸	۲۸	۸	۴	۲	۱

۲. روایی و پایایی تحقیق

از آنجاکه تحقیق حاضر یک تحقیق کیفی است و این‌گونه تحقیق‌ها روایی خود را از پاره‌ایم اثبات‌گرایی (توصیف واقعی یافته‌ها) و ارزیابی کمی رها نموده و به دنبال درک جهان اجتماعی (پدیده موردبررسی) از منظر پاسخگویان است، بنابراین هنگامی‌که محقق کیفی از روایی تحقیق صحبت می‌کنند، معمولاً به واژه‌هایی همچون «باورپذیری»، «قابل دفاع» و «امانت‌دار» بودن اشاره دارد. (فقیهی و علیزاده، ۱۳۸۴: ۱۱) با پذیرش این معیارها به‌عنوان شاخص‌های تحقیق کیفی، در نظریه مبنایی، ارجحیت و برتری داده‌های کیفی بر داده‌های کمی است؛ زیرا گزاره‌ها و داده‌های استخراج‌شده از مجموعه فرامین موردنظر دارای ماهیت کیفی هستند و اعتبار مورد تأیید مراکز رسمی و سیاست‌گذاری در سطح جامعه اطلاعاتی - امنیتی کشور می‌باشند.

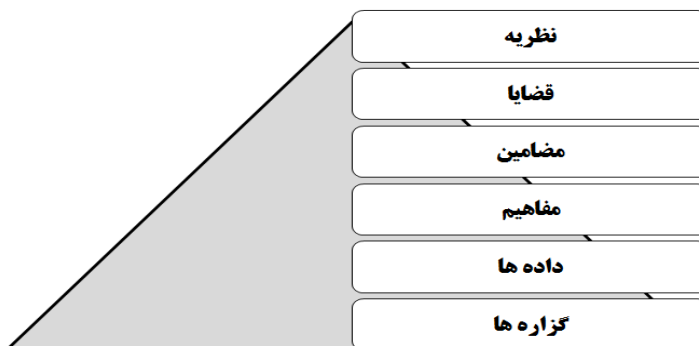
پایایی بیان‌گر پایداری و تشابه نتایج اندازه‌گیری در دوره‌های مختلف زمانی است. موضوع «پایایی» در تحقیق کیفی، نسبت به روایی، کمتر مورد مناقشه بوده است. روایی بدون پایایی نمی‌تواند وجود داشته باشد، بنابراین نشان دادن اولی برای اثبات دومی کافی است. «ممیزی تحقیق» را می‌توان به منزله روش خوبی برای بهبود قابلیت اطمینان، پیشنهاد کرد و آن عبارت‌اند از؛ بررسی فرآیند و محصول ارزیابی تحقیق توسط داوران برای تعیین سازگاری آن‌ها (Mays & Pope, 50-52:2002).

از آنجاکه در تحقیق حاضر داده‌های موردنظر مستقیماً از گزاره‌های انتخابی موجود در محتوای «مجموعه فرامین» استخراج شده است و این داده‌ها در یک فرآیند منطقی مبتنی بر اساس نظریه مبنایی سازماندهی شده است؛ بنابراین دستاوردهای پژوهش حاضر منجر به ایجاد درک مناسب از پدیده مورد مطالعه شده و «امانت‌داری»، «باورپذیری» و «قابلیت دفاع» آن را تسهیل نموده است. بر این اساس این پژوهش از اعتبار روایی و پایایی مناسب و قابل قبولی برخوردار است و دست آوردهای پژوهش، از نظر محتوای متن مورد کاوش و جامعه آماری دارای روایی و پایایی می‌باشد.

د) فرآیند دستیابی به نظریه مرجح

برای کشف و استخراج نظریه شامه اطلاعاتی، از مجموعه فرامین مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در اختیار نهادهای مرتبط نظر انتخاب شد. در این فرآیند پس انتخاب گزاره‌های مرتبط با موضوع پژوهش، داده یابی، مفهوم‌سازی، مضمون‌یابی، قضایا نویسی، درنهایت تدوین نظریه صورت گرفت که روند دستیابی به نظریه در مدل شماره ۵ به تصویر کشیده شده است:

تصویر شماره ۵ - فرآیند تولید نظریه مبتنی بر نظریه مبنایی

انتخاب گزاره‌های از منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) برای دستیابی به نظریه مرجح متأثر از چند دلیل زیر بوده است:

دلیل یکم. محوریت ایشان به‌عنوان یک کنشگر کلیدی مذهبی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی در حضور مستمر در فرآیند انقلاب اسلامی و راهبری نظام اسلامی در عالی‌ترین سطح آن (شأن ولایت و امامت جامعه اسلامی)؛

دلیل دوم. مواجهه دائمی و مستمر ایشان با چالش‌های گوناگون و متنوع و راهبردی مترتب بر حیات اجتماعی و سیاسی جمهوری اسلامی؛

دلیل سوم. مقابله و تعارض دائمی ایشان با صاحبان مستکبر قدرت و ثروت به‌عنوان بازیگران اصلی تحولات جهانی؛

دلیل چهارم. صدور فرامین، اتخاذ تدابیر، بیان دیدگاه‌های تخصصی متعدد معظم له پیرامون مأموریت، تکالیف و چشم‌انداز نهادهای اطلاعاتی - امنیتی نظام اسلامی؛

دلیل پنجم. تدابیر اطلاعاتی - امنیتی ایشان در مسیر حیات سیاسی و امنیتی خود برای برون‌رفت از چالش‌های پیش رو.

با توجه به محورهای یادشده، در این مقاله برای استخراج نظریه شَم اطلاعاتی از مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نیازمند طی چندگام هستیم که نگارنده این بخش از مقاله را به شرح زیر طی نمودند:

گام اول. تعیین و تبیین موضوع: نخستین گام در نظریه داده بنیاد تعیین «موضوع» موردتحقیق است. هدف پژوهش حاضر استفاده از نظریه مبنایی در جهت «استخراج نظریه شَم اطلاعاتی در منظومه فکری مقام معظم رهبری» (مدظله‌العالی) به‌عنوان موضوع پژوهش است. به‌منظور دستیابی به نظریه شَم اطلاعاتی به‌عنوان هدف اصلی پژوهش حاضر، جملاتی از سخنان و مکتوبات ایشان که سازه‌های معنایی مستتر در داده‌های آن‌ها بنیادین و زیرساختی و درعین حال دارای جهت‌گیری و کارکرد گوناگون بودند انتخاب شد. در تحلیل محتوا از این جملات با عنوان گزاره یاد می‌شود. در این گام تعداد ۲۸۱ گزاره موردبررسی و قرار گرفت انتخاب شدند.

گام دوم. مفهوم‌سازی: منظور از مفهوم در این پژوهش، شناسایی و مقایسه دسته‌ای از داده‌های مرتبط با مباحث اطلاعاتی - امنیتی منظومه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) که یک یا چند وجه مشترک دارند و درنهایت در زیر یک مفهوم قابل تجمیع هستند. قابل‌ذکر است که در اینجا، محقق به‌صورت انتزاعی و ذهنی از داده‌های جمع‌آوری‌شده استفاده می‌کند؛ بنابراین پژوهشگر در این تحقیق با تکیه بر داده‌های اولیه از منابع مورد کاوش در حوزه موضوع، زمینه مفهوم‌سازی را از طریق تصویر ذهنی ایجاد نمودند تا زمینه برای ظهور نظریه فراهم شود (دانایی فرد و امامی، ۱۳۸۶: ۸۱). پس از مفهوم‌سازی

عمل کدگذاری باز بر روی مفاهیم ساخته‌شده عملیاتی شد. عمل کدگذاری باز باهدف تجزیه داده‌های و با تکه‌های معنادار کوچک‌تر، از گزاره‌های در اختیار و مورد پژوهش عملیاتی شد. با این هدف پژوهشگر بدون ایجاد محدودیت ذهنی مفاهیم مستتر در این داده را بازفهمی نموده و داده‌های مشابه را در کنار یکدیگر قرار داده و نام‌گذاری و کدگذاری نموده است. این گام باعث شد تا طبقات اولیه‌ای معلوم و نمایان شود. چراکه کدگذاری باز فرآیند تحلیلی است که از طریق آن، مفاهیم شناسایی شده و ویژگی‌ها و ابعاد آن‌ها در داده‌ها کشف می‌شوند. (همان: ۸۰)

با این اوصاف برای کشف مفاهیم مرتبط با موضوع در گزاره‌های استخراج‌شده از منظومه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، ۲۸۱ واحدهای ضبط علامت‌گذاری شدند (بخشی از گزاره که ذیل آن خط کشیده شده است) و تعداد ۲۸۱ داده، ۵۸ مفهوم محوری استخراج گردید.

جدول ۵- نمونه‌ای از واحدهای ضبط انتخابی و مفاهیم محوری

مفاهیم	متن فرمان
حدس اطلاعاتی هوشمندانه	یک مسئله این است که ما در برنامه ریزی‌ها همیشه باید جلوتر از دشمن حرکت کنیم. در مقابل فعالیت دشمن، کنسور نباید در حال انفعال به سر برد. هوشمندانه باید نقشه دشمن را جدیب زد و تشخیص داد و جلوتر از دشمن
رویدگی و بالندگی	باید همان طور که کتیم، خوب باید نشو و نما کرد، باید روید باید بالید، این احتیاج دارد به اراده شما، به تصمیم شما، به مدیریت درست شما و با حضور دایمی شما در مراکز که مسئولیت آن به شما محول شده است.
مسیریابی اطلاعاتی	البته خود برنامه مهم است. چون هدف مهم است، چشم انداز مهم است، اما راه هم مهم است. اینطور نیست که ما بگوییم از هر راهی توانستیم به این هدف برسیم... راه را باید درست انتخاب کنیم.
مجاهدت اطلاعاتی	من امروز مجاهدت لازم و مهم را برای شما... که با اتحاد نبوه حسین بن علی راه زندگی خود را انتخاب کرده اید، بازگشت به خود و خودیابی و خود یالایی و خود پیرایی، مرحله شخصی خودتان در مرحله سازهایی قان و در مرحله خانواده قان می دایم
درک اندیشه دشمن	اگر در هر نقطه‌ای که شما... هستید، بتوانید نفیض دشمن در فکر چیست،
پیش بینی مواجه با دشمن	به مسئله پیش بینی‌های لازم برای یک مواجهه احتمالی، یا دشمن اهمیت بدیم
سازمان حیاتی (پویا و پاک)	سازمان را هرچه می توانید زنده، اسیدوار، پالمان، سالم و پاک نگه دارید. این خیلی مهم است.
صیوریت منتهی به تکامل	نیازها را شناختن نیازها را رسیدن براساس نیازها درخود نفیص و نفول ابعاد کردن یعنی یک صیوریت دانایی شدن روجه تکامل رفتن این خصوصیات ن.م است
رشد هوشمندانه	این رشد آن زندگی که ما توقع داریم نیست، هم در توان رزمی و هم در پایه خصوصیات باستانی از ایمن بهتر و سریع تر و هوشمندانه تر پیش رفت.
اشراف اطلاعاتی مبتنی بر چشم بصیر	شما باید مراقب باشید شما باید چشم بصیر بینای خودتان را بر سرتاسر این دستگاهی که زیر اشراف شما است... بگسترانید...
اقتدار اطلاعاتی	وقتی شما قوی هستید اقتدار هستید، توانا هستید دشمن هم دانسته باشد اهمیتی ندارد.
شم اطلاعاتی دقیق	عنصر اطلاعاتی هر چیزی را که نگاه می کند، هر دیدنده ای اندکی متفاوت را که نگاه می کند باید نظر او را جلب کند که چرا اینجوری است؟
حدس منگی بر سلفه اطلاعاتی	آنچه که لازم است این است، که پیش بینی حوادث باید در مجموعه اطلاعاتی اتفاق بیافتد، یعنی دستگاه اطلاعاتی بر افکار و بر حقایق و بر جریانات به نحوی باید تسلط اطلاعاتی داشته باشد، که از پیش، حدس بزند که چه اتفاقی خواهد افتاد....

گام سوم. مضمون یابی: در فرآیند مضمون یابی برای نظریه شم اطلاعاتی که پس از مرحله مفهوم‌سازی با کدگذاری انتخابی میسر می‌شود، با عنایت به گزاره‌ها و داده‌های اولیه، از طریق برقراری ارتباط بین مفاهیم انتزاع شده که این مفاهیم در جای مناسب خودشان نسبت به یکدیگر به یک سبک جدید قرار گرفتند و از این طریق مضامین ساخته شدند. محقق برای ساختن مضامین تلاش کرد با مقایسه تشابه‌ها و تفاوت‌ها، طبقاتی از مفاهیم که به یکدیگر مرتبط هستند حول محور مشترکی قرار گیرند. در این مرحله برای ظاهر شدن مضامین مرتبط با نظریه‌ها، با تکیه بر تکنیک مقایسه پایدار، اطلاعات تکراری، ارتباط داده‌ها با یکدیگر، پراکندگی موجود در اطلاعات و دلالت بر یک تئوری کلی و صوری،

حرکت پیش‌رونده به‌سوی تئوری و زمینه‌سازی حداکثر تغییر و تحلیل فراهم شد تا وجوه مشترک مفهوم‌ها به شکل مضامین بروز و ظهور پیدا کنند.

بنابراین محصول نهایی استفاده از تکنیک مقایسه پایدار، ظهور وجوه مشترک مفاهیم و گذاری محوری آن‌ها و آشکار شدن مضامین موضوع بنیادین اطلاعات - امنیت بود که در نهایت از طریق تجمیع مفاهیم اولیه تعداد ۸ مضمون استخراج و کدگذاری انتخابی شدند.

جدول شماره ۶ - مضامین استخراج‌شده

مضامین	مفهوم محوری
دائر دائمی و ابتکار عمل در برابر دشمن	آمادگی همه جانبه و حساسیت بر حساسیت های دشمن
مراقبت از خطای اطلاعاتی در برابر دشمن	دائر دائمی و ابتکار عمل در مواجهه با دشمن
شم اطلاعاتی دقیق	مراقبت از غافلگیری و خطای اطلاعاتی
حس اطلاعاتی هوشمندانه	دشمن شناسی تحلیل محور
هوشمندی اطلاعاتی عزتمندانه و حکیمانه	شم اطلاعاتی دقیق و تحلیل اطلاعاتی پیشینی
بالندگی و روپندگی مجاهدانه و انقلابی	مدیریت اقراط و تقریط اطلاعاتی
سامانه اطلاعاتی هوشمند و تحول آفرین	تفکر جامع فکر و مدیریت مدبرانه و اهریدی
اقتدار اطلاعاتی مبتنی بر اشراف هوشمند و سیطره عزتمند	ظن اطلاعاتی متقن و قانونی
	جدسی متکی بر تسلط اطلاعاتی
	جدسی اطلاعاتی هوشمندانه
	هوشمندی مومنه و خلاقانه
	خر دمندی و هوشیاری اطلاعاتی
	شایستگی اطلاعاتی روشن بینانه
	مجاهدت اطلاعاتی عزتمندانه و حکیمانه
	مضون سازی مومنه
	نخبه گرایی آینده فکر
	بالندگی و روپندگی انسانی و سیستمی رو به تکامل
	بصیرت امنیتی
	رویکرد انقلابی - جهادی مستحکم
	مسیر بایی اطلاعاتی
	سازمان هوشمند و پویا
	مدیریت تحول آفرین و تعالی بخشی
	دستگاه اطلاعاتی هوشمند و بنا
	کار آمدی موشکافانه و اهریدی
	سامانه اطلاعاتی هوشمند
	اقتدار اطلاعاتی
	اشراف اطلاعاتی هوشمند
	سیطره اطلاعاتی عزتمند

گام چهارم. قضیه نگاری: قضیه در منابع لغت به گفتار، خبر، مطلب، گزاره، مسئله، موضوع و رویداد اطلاق می‌شود (لغتنامه دهخدا) ولی در ادبیات محاوره‌ای قضیه گزاره‌ای که به‌صورت کل و عام فارغ از ارزیابی صحت و سقم پذیرفته‌شده باشد. اصطلاح قضیه برای تعیین گزاره‌های اصلی برآمده از مضامین استفاده‌شده است. به تعبیر دیگر گفتاری که احتمال صدق و کذب آن وجود دارد را قضیه می‌گویند. (خوانساری، ۱۳۹۳: ۲) بنابراین قضیه نگاری از مضامین، آخرین مرحله از مرحله نظریه‌مبنایی محسوب می‌شود و مقدمه و پیش‌فرض ارائه نظریه است؛ بنابراین در این پژوهش تولید قضایا در یک چرخه‌ی دائمی انتزاعی و از طریق تولید مفاهیم و مضامین و مقایسه و اصلاح مکرر آن‌ها با یکدیگر و با تکیه بر طوفان مغزی انجام گرفتند؛ که نتیجه نهایی آن تولید و ارائه ۴ قضیه اولیه و در ادامه با ترکیب قضایا با یکدیگر ۲ قضیه محوری و کدگذاری محوری شدند.

جدول شماره ۷: قضایای اولیه و قضایای اصلی

قضایای محوری	قضایای اولیه	مضامین
حدس اطلاعاتی دستاورد شم ^۱ اطلاعاتی دقیق و بالندگی و رویندگی است.	بالندگی و رویندگی اطلاعاتی محصول روینکرد انقلابی است.	بالندگی و رویندگی اطلاعاتی انقلابی
	حدس اطلاعاتی هوشمندانه نتیجه شم ^۲ اطلاعاتی دقیق است.	حدس اطلاعاتی هوشمندانه شم اطلاعاتی دقیق
سیطره اطلاعاتی و دائر دائمی در برابر دشمن منجر به اقتدار اطلاعاتی می شود.	دائر دائمی در برابر دشمن لازمه ابتکار عمل و مراقبت از خطای اطلاعاتی است.	دائر دائمی و ابتکار عمل در برابر دشمن مراقبت از خطای اطلاعاتی در برابر دشمن
	سیطره اطلاعاتی هوشمند به اقتدار اطلاعاتی منتهی می شود.	ساعانه اطلاعاتی هوشمند و تحول آفرین اقتدار اطلاعاتی مبتنی بر اشراف هوشمند و سیطره عزتمند

یادآوری؛ در کلیه مراحل گردآوری داده، مفهوم‌سازی، مضمون نگاری و قضیه نگاری کدگذاری از طریق تعامل و مراجعه دائمی پژوهشگر به داده‌ها باهدف کاهش ضریب انحراف از محتوای موردبررسی در خصوص موضوعات اطلاعاتی - امنیتی و نظام‌مند شدن و هدف‌داری داده‌ها، به شکل روشمند صورت گرفته است. این تداوم ارتباط و تعامل با داده‌ها تا دستیابی به «نقطه‌نظری»^۱ ادامه یافت. در چنین شرایطی بود که پژوهشگر به‌رغم تداوم تلاش خود اطمینان یافت که ادامه این روند، دانسته جدیدی را به دنبال ندارد و با «داده تکراری»^۲ آدر موضوع مذکور مواجه خواهد شد.

گام پنجم. نگارش و تدوین نظریه: پس از طی چهار گام ابتدایی، گام پنجم، گام نهایی مهم‌ترین گام محسوب می‌شود. چراکه در این گام است که داده‌ها و مفاهیم استنتاجی معتبر، برای ارائه نظریه شم^۳ اطلاعاتی در منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) آماده می‌شود. در حقیقت یکی از مهم‌ترین کارکردهای پژوهشی در نظریه‌مبنایی ارائه نظریه است که در این گام به نتیجه می‌رسد. در اینجا است که زمینه‌سازی پژوهشگر برای تصویرپردازی مناسب و بهینه از داده‌ها، مفاهیم، مضامین و قضایای استخراج‌شده در موضوع موردنظر و انتقال مناسب این تصویر به مخاطبان فراهم می‌شود. اهمیت این تصویرپردازی در پاسخ مناسبی است که به مسئله مطرح‌شده در همین پژوهش ارائه می‌شود.

1. Saturation Point.

2. Repetitive or Duplicated Data.

جدول شماره ۸ - روندهای تولید از مفهوم سازی تا استخراج به نظریه مرجح

مفهوم محوری	مضامین	قضایا اولیه	قضایا محوری	نظریه
مجاهدت اطلاعاتی عزتمندانه و حکیمانه معمون سازی موعنه نخبه گرایی آینده نگر بالندگی و رویدگی انسانی رو به تکامل بصیرت امنیتی رویکرد انقلابی - جهادی مستحکم ظن اطلاعاتی متن و قانونی حدس متکی بر تسلط اطلاعاتی حدس اطلاعاتی هوشمندانه هوشمندی موعنه و خلافانه خردمندی و هوشیاری اطلاعاتی شایستگی اطلاعاتی روشن بینانه شم اطلاعاتی دقیق و تحلیل اطلاعاتی پیشینی مدیریت افراط و تفریط اطلاعاتی تفکر جامع نگر و مدیریت مدیرانه راهبردی	بالندگی و رویدگی اطلاعاتی انقلابی	بالندگی و رویدگی اطلاعاتی محصول رویکرد انقلابی است.	حدس اطلاعاتی دستاورد شم اطلاعاتی دقیق و بالندگی و رویدگی است.	«حدس اطلاعاتی»
آگاهگی همه جانبه و حساسیت های دشمن دائر دائمی و ابتکار عمل در مواجهه با دشمن مراقبت از غفلت گیری و خطای اطلاعاتی دشمن شناسی تحلیل محور مسیر یابی اطلاعاتی سازمان هوشمند و بویا مدیریت تحول آفرین و تعالی بخشی دستگاه اطلاعاتی هوشمند و بینا کار آمدی موشکافانه و راهبردی سامانه اطلاعاتی هوشمند اقتدار اطلاعاتی اشراف اطلاعاتی هوشمند سیطره اطلاعاتی عزتمند	دائر دائمی و ابتکار عمل در برابر دشمن مراقبت از خطای اطلاعاتی در برابر دشمن	دائر دائمی در برابر دشمن لازمه ابتکار عمل و مراقبت از خطای اطلاعاتی است.	سیطره اطلاعاتی و دائر دائمی منجر به اقتدار اطلاعاتی در برابر دشمن می شود.	
سامانه اطلاعاتی هوشمند و تحول آفرین	اقتدار اطلاعاتی مبتنی بر اشراف هوشمند و سیطره عزتمند	سیطره اطلاعاتی هوشمند به اقتدار اطلاعاتی منتهی می شود.		

برای تسهیل روند تبدیل قضایا به نظریه، می توان بر اساس محتوای یافته های تحقیق تا این مرحله، تعدادی مفروض ارائه نمود. برخی از مفروض های قابل توجه عبارت است از:

مفروض ۱. حدس اطلاعاتی مهم ترین و کلیدی ترین عنصر شکل دهنده نظریه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) است که سایر عناصر بستگی تام به دستیابی حدس اطلاعاتی است.

مفروض ۲. مبانی بینشی در منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله العالی) و مبانی نظری شم اطلاعاتی بر اهمیت تأثیرگذاری عمومی و توجه به امر تربیتی افسران اطلاعاتی تأکید دارند.

مفروض ۳. برخورداری از شم اطلاعاتی منجر به بالندگی و رویدگی افسران اطلاعاتی و نهادهای اطلاعاتی خواهد شد.

مفروض ۴. سیطره اطلاعاتی در صورتی محقق می شود که منجر به مراقبت و دائر دائمی (هوشیاری و بیداری) در برابر دشمن شود.

مفروض ۵. حفظ اقتدار اطلاعاتی در گروه مراقبت و دائر دائمی (هوشیاری و بصیرت) در برابر دشمن است.

در مجموع با توجه زاویه معناشناختی و معرفت شناختی و روش شناسی کیفی مورد ابتدای پژوهش حاضر و با عنایت به علت وجودی سازمان های اطلاعاتی - امنیتی، اهمیت و ضرورت ارائه گزارش واقعی از صدق و کذب بودن قضایای مرتبط با آن و مفروض های ارائه شده، در نهایت با مفهوم سازی، مضمون

یابی و قضیه‌نگاری از داده‌های مستتر در گزاره‌های انتخابی از منظومه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) «حدس اطلاعاتی» با رویکرد هوشمندانه و مبتنی بر بالندگی و رویندگی به‌عنوان نظریه مرجح استخراج شد.

۵) تبیین حدس اطلاعاتی

مبتنی بر دیدگاه فلسفه اسلامی سینایی؛ حدسیات در کنار مجربات و فطریات به‌عنوان مبادی استدلال محسوب می‌شوند (ابن‌سینا، ۱۴۲۸: ۱۹۰) و آغاز و انجام علم آدمی با حدس بوده و سپس از طریق تعلیم به دیگران منتقل می‌شود و اصولاً تمامی علوم و دانش‌های آدمی می‌تواند از طریق تعلیم و تعلم ذهنی اعم از فکری، حدسی و فهمی منتقل شود؛ بنابراین تعلیم و فهم به حدس منتهی می‌شود. از نظر ابن‌سینا در مقایسه میان فکر و حدس، فکر حرکت از روی قصد و اراده است درحالی‌که در حدس عدم حرکت، شرط است. درمجموع ابن‌سینا به وجود «معرفت حدسی» اعتقاد دارد. (همان: ۵۹) بااین‌وجود حدس امری تربیتی است که دست‌آورد علم و فهم کمال‌یافته است و یا از طریق «تفکر و تأمل» و «چینش مقدمات» به دست می‌آید (سید مظه‌ری، ۱۳۹۰: ۶). از نظر ابن‌سینا قلمرو حدس از عالم عقلی - حسی به ساحت شهودی - حضوری کشانده می‌شود. لذا حدس مهم‌ترین منبع معرفت است (همان: ۱۷). درمجموع مهم‌ترین ویژگی‌های حدس از منظر فلسفه سینوس عبارت‌اند از:

۱. توانایی حدس در ایجاد تصدیق و تصور جدید؛
۲. صائب بودن حدس در دستیابی به هدف و مطلوب؛
۳. حدس محصول صفای و جلای باطن منتهی به علم؛
۴. قضایای حدسی استنتاجی بدون تأمل، تفکر و اکتساب؛
۵. پذیرش کاربست تجربه و مشاهده به‌عنوان بخشی از حدسیات؛
۶. قابل وصول بودن نتایج به دلیل به‌رغم غیرضروری بودن حرکت؛
۷. تعمیم‌پذیری معنا و قلمرو حدس به امور معنوی و آموزه‌های دینی؛
۸. وجود پیوند وثیق میان حدس و شهود و مبدأ دستیابی به عقل قدسی؛
۹. قرار گرفتن نقش شوق و طلب در حدس بدون حرکت از مبادی به مقاصد؛
۱۰. برخورداری پیامبر از قوه کمال‌یافته حدس (وحی کامل‌ترین مرتبه حدس).

مبتنی بر تعاریف و تبیین ارائه‌شده از شَم و حدس در فلسفه می‌توان گفت: حدس نوعی آگاهی سریع و مبتنی بر شهود معتبر دانست که برای استنباط و استنتاج بی‌واسطه حقایق از بطن تجربه و مشاهده قابل تصدیق و تصور است که زمینه کسب معارف را برای دستیابی به اهداف مطلوب تسهیل و تسریع می‌کند. حدس با این تعبیر و از منظر اسلامی نوعی عقلانیت دینی (قدسی - شهودی) است که ارتباط وسیعی با

حوزه تربیت دارد که با آموزش همراه با پرورش ظاهر می‌شود. به تعبیر دیگر نوعی استعداد و قابلیت ذاتی و الهی است که در سرشت انسان به ودیعه گذاشته شده است و در صورتی که از یک سو در مسیر تربیت متعالی و الهی قرار گیرد و از سوی دیگر از سرشت آن غبارزدایی شود امکان شکوفایی و تبدیل آن از حالت بالقوه به حالت بالفعل مهیا می‌شود.

بنابراین مبتنی بر نظریات فلسفی و با تکیه بر چارچوب اندیشه اسلامی واژه حدس اطلاعاتی نزدیک‌ترین و در عین کامل‌ترین واژه ترکیبی برای صورت‌بندی تکالیف سرمایه انسانی و مأموریت نهادهای اطلاعاتی - امنیتی در حوزه شَم اطلاعاتی محسوب می‌شود. برای فعال کردن قابلیت حدس اطلاعاتی در میان سرمایه انسانی جامعه اطلاعاتی، نیازمند تغییر مبدأ میل آنان از امور جاری و عادی و محاسبات محض طبیعی و عقل خود بنیاد، به حقایق هستی و از مسیر تربیت انسان صالح و شکل دادن به جامعه و ساختار مصلح هستیم. با این وجود حدس اطلاعاتی «ترکیبی از استعداد بالقوه ذاتی و انسانی و قابلیت بالفعل وجودی متکی بر تربیت است که دارندگان آن می‌توانند از طریق محاسبه عقلانی مبتنی بر شناسایی، تجزیه، تعلیل، ترکیب و تحلیل حداقلی از شواهد و قرائن مشهود و ملموس و استنباط شهودی امور ناپیدا و غیرملموس، به اکتشاف سریع حقایقی نو و تخمین آگاهانه از پدیده‌های امنیتی در حال وقوع، دست پیدا کند.»

با این وجود نظریه «حدس اطلاعاتی» با رویکرد هوشمندانه و مبتنی بر بالندگی و روپندگی یک نظریه بومی - اسلامی و برآمده از محتوای منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) است که علاوه بر شأن حکیمانه، ریشه در تجربه چهار دهه فعالیت سیاسی - مذهبی معظم له در کلیدی‌ترین مناسب نظام اسلامی و ساختار حکمرانی مرتبط با آن از جمله ریاست جمهوری، ریاست شورای عالی دفاع، رهبری نظام اسلامی، فرماندهی کل قوا مسلح و... دارد.

بر اساس تعریف ارائه شده، صاحبان حدس اطلاعاتی دارای ویژگی‌های هستند که مهم‌ترین آن‌ها عبارت است از:

- یافتن حقایق و نه بافتن ذهنی آن‌ها؛
- قاعده شکنی و عدم محصور شدن در قواعد عرفی؛
- خروج از اعتباریات و حرکت به سوی حقایق ادراکی؛
- حرکت از ادراک عینی، به فهم عقلی و دریافت شهودی؛
- حرکت از فهم واقعیت‌های طبیعی به حقایق پنهان هستی؛
- فراتر از یک حس غریزی برای رفع نیازهای زیست طبیعی؛
- کشف حقایق پیچیده در لایه‌های وقایع و داده‌های گوناگون؛

مجموعه‌ای از حقایق شهودی فراتر از غالب متعارف علمی؛
 پرده‌برداری از رازهای نامشهود و غیر آشکار پدیده‌های آفرینش؛
 عقلانیت محاسبه‌گر، خرد هوشمند و علم پویا در تحلیل پدیده‌ها؛
 نوعی حدس آگاهانه و عاقلانه در مورد روندها و پیامدهای در حال تکوین؛
 امکان حرکت از احساس، به ادراک و از ادراک به حدس عقلانی - شهودی؛
 دستیابی به شناخت سریع و عمیق با حداقل شواهد و قرائن (تناسب حداقل شواهد به حداکثر نتایج).
 محتوای نظریه «حدس اطلاعاتی» در زیست انسانی و اجتماعی آحاد و نهادهای جامعه و نظام
 اسلامی دارای دستاوردهای راهبردی است. مهم‌ترین این دستاوردها عبارت است از:

دستاورد راهبردی ۱. معرفت اطلاعاتی: از طریق فرا رفتن از اعتبارات برای ادراک هوشمندانه
 «اندیشه، انگیزه و رفتار دشمن» در مرحله پشا تکوین تهدید؛

دستاورد راهبردی ۲. قاعده شکنی اطلاعاتی: از طریق استفاده هم‌زمان از محاسبات عقلانی عرفی
 و یافته‌های شهودی معنوی؛

دستاورد راهبردی ۳. راز زدایی اطلاعاتی؛ از طریق پرده‌برداری از اسرار سنن الهی در حیات مادی و
 معنوی؛

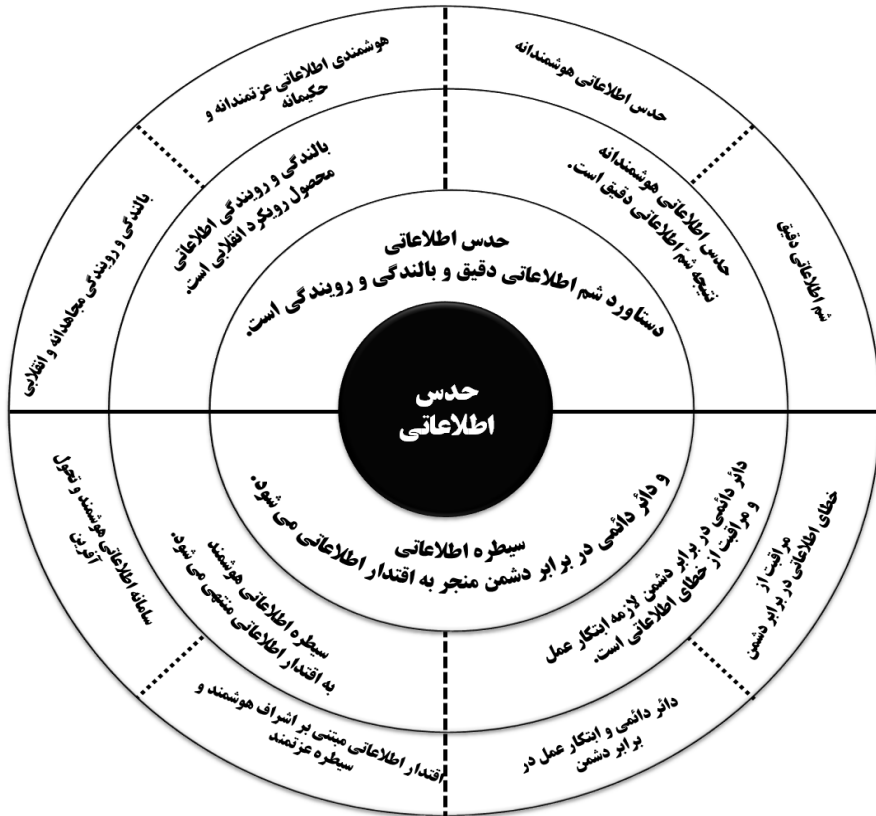
دستاورد راهبردی ۴. اقتدار اطلاعاتی: از طریق سلطه بر تحولات محیط امنیتی و تدابیر پیشینی
 دشمنان و حریفان و پیش‌بینی رخدادها و امنیتی؛

دستاورد راهبردی ۵. رویندگی و بالندگی اطلاعاتی؛ از طریق روزآمدی، کارآمدی و اثربخشی
 تلاش‌های اطلاعاتی - امنیتی؛

دستاورد ۶. عاقبت نگری اطلاعاتی؛ مبتنی بر قدرت تشخیص (ریشه‌یابی) تخمین (محاسبه‌گری)
 و پیش‌بینی رخدادها و نتایج آن‌ها (آینده‌گری)؛

در مجموع یافته‌های مضامین و قضایای اولیه و محوری (برآمده از مفاهیم، داده‌ها و گزاره‌های) مستتر
 در منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله العالی) که منجر به نظریه مرجح «حدس اطلاعاتی» با
 رویکرد هوشمندانه و مبتنی بر بالندگی و رویندگی شد را می‌توان در یک مدل مفهومی ذهنی به شرح زیر
 ترسیم نمود:

مدل مفهومی نظریه مرجح مقام معظم رهبری (مدظله العالی) برآمده از قضایای اولیه و محوری

نتیجه‌گیری

نگارنده در مقاله حاضر برای دستیابی به نظریه مرجح مستتر در منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با تکیه بر روش «استنباطی - اجتهادی» مورد تأکید معظم له و «نظریه مبنایی»، ضمن تأمل در منظومه فکری ایشان و از طریق داده‌کاوی، مفهوم‌سازی، مضمون‌یابی، قضیه‌نگاری درنهایت به استخراج نظریه مرجح معظم له تحت عنوان: «حدس اطلاعاتی» دست‌یافته است.

قضایای منتهی به استخراج نظریه «حدس اطلاعاتی» نشان می‌دهد که «اقتدار اطلاعاتی در گروه رویندگی و بالندگی هوشمندانه» و «دست‌آورد شش اطلاعاتی دقیق و دائر دائمی نیروی اطلاعاتی در برابر دشمن» به‌عنوان مهم‌ترین مؤلفه دستیابی به نظریه مذکور در نهادهای اطلاعاتی - امنیتی که مبتنی بر معارف دینی از یک‌سو و نظریه نظام انقلابی مورد ابتدا گام دوم انقلاب اسلامی از سوی دیگر است و بیانگر این حقیقت است که سامانه دوجبهی اطلاعاتی یعنی در وجهه عامل و کارگزار نیازمند برخورداری از انسان‌های صالح دارای توانمندی «عقل شهودی و قدسی» است تا بتواند از طریق شش اطلاعاتی دقیق هوشمندانه و اتخاذ رویکرد انقلابی دائماً رویندگی و بالندگی داشته باشد و از سوی دیگر وجهه نهادی - ساختاری سازمان اطلاعاتی - امنیتی نیازمند دستیابی به سیطره اطلاعاتی بر تحولات محیطی اعم از شواهد و قرائن عینی و محسوس و ملموس و سازه‌های نامشهود، نامحسوس و ناملموس در سیر طبیعی و سیرویت فرا طبیعی است. سیطره‌ای که از طریق هوشیاری و بصیرت فراگیر (دائر دائمی) سرمایه انسانی، اقتدار اطلاعاتی - امنیتی را بر دشمن تحمیل نمایند. برخورداری نیروی اطلاعاتی از چنین ظرفیتی نیازمند توجه به چند گزاره‌های زیر است:

اولاً مراقبت هوشمندانه از خباثت دشمن: «هوشمندی» در قرآن کریم با تعبیر «تَوَسَّم» و در کنار به مفهوم «نشانه‌شناسی» یادکرده است: **إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ**؛ همانا در این - سرگذشت عبرت‌انگیز - برای هوشمندان نشانه‌هایی است. (سوره حجر/ آیه ۷۵) از آنجاکه نظریه استخراج‌شده از منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) ریشه در منابع نقلی و عقلانیت حکیمانه دارد، نشانه‌شناسی مراقبت هوشمندانه در سرمایه‌های سازمان‌های حفاظتی عبارت است از: (نک؛ ایمانی پور: ۱۳۹۸)

نشانه ۱. قابلیت و توانایی تربیت شوندگی؛

نشانه ۲. ادراک قوی و دریافت شهودی از طریق حواس انسانی؛

نشانه ۳. ظهور تفکر خلاقانه بر مبنای محاسبات مادی و حقایق غیرمادی؛

نشانه ۴. سازگاری متقابل افراد، جامعه و محیط؛

نشانه ۵. توانایی منطقی اندیشیدن، هدفمند عمل کردن و تعامل مؤثر با محیط.

ثانیاً. توانمندی سیطره اطلاعاتی بر دشمن: سازمان برخوردار از مؤلفه‌های منتهی به اقتدار اعم از اشراف اطلاعاتی انسانی، اشراف شناختی و اشراف شهودی با ادغام جنبه‌های مختلف تربیت‌کنندگی و تحول‌گرایی و انطباق آن با فرایند محاسبه گرانه شهودی (متکی بر عقل، فطرت و تجربه) شناخته‌شده و عمل می‌کند. نشانه‌های چنین وضعیتی عبارت است از:

نشانه ۱. تمرکز بر سرمایه اطلاعاتی برای ادراک موقعیت کنونی و شرایط آینده به‌منظور تغییر به‌موقع رفتار در شرایط ناپایدار؛

نشانه ۲. توانایی تحلیل سطوح مختلف تقابل با حریفان و تعامل با خودی برای مواجهه با پیچیدگی و عدم قطعیت؛

نشانه ۳. قابلیت تحلیل برای فهم اندیشه و رفتار اطلاعاتی و امنیتی حریفان در شرایط صلح، هشدار و بحران؛

نشانه ۴. قابلیت نوسازی و بازسازی خود ترمیم‌گر در برابر تحولات و تغییرات محیطی و به اقتضاء نیازهای مندرج در بیانیه گام دوم و حرکت به سمت سازمان در تراز تمدن نوین اسلامی.

ثالثاً. بالندگی و رویندگی اطلاعاتی: با توجه به نشانه‌شناسی‌های سرمایه‌های انسانی و نهادهای اطلاعاتی - امنیتی حدس اطلاعاتی در این زمینه مستلزم حداقل سه پیش‌ران زیر است:

پیش‌ران ۱. اندیشه و گفتار انتقادی تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران اطلاعاتی - امنیتی: آگاهی از مقوله‌های سازنده شَم اطلاعاتی دقیق و حفظ خلاقیت و نوآوری هوشمندانه با رویکرد انقلابی - جهادی؛

پیش‌ران ۲. سازه‌ها و ساختار نهادهای اطلاعاتی - امنیتی: تحول مبتنی بر نیازهای شرایط زمانی و مکانی عمل برای دست‌یابی به اقتدار مبتنی بر حرکت هوشمندانه افسران اطلاعاتی - امنیتی؛

پیش‌ران ۳. دایر دائمی و مراقبت همیشگی در برابر دشمن: هوشیاری، بینایی و رصد پیش‌نشانگرها و نشانگرهای کم سو و تحرکات و تحولات عینی و چشم‌گیر دشمن.

پیش‌ران ۴. تبدیل استعداد بالقوه فطری به قابلیت‌های بالفعل عینی: اهمیت توجه به استعدادها بالقوه نهادینه‌شده در ظرفیت وجودی افسران اطلاعاتی و تربیت آنان باهدف تبدیل استعدادها بالقوه به توانمندی‌های بالفعل اطلاعاتی.

منابع و مأخذ

۱. امام خامنه‌ای (مدظله العالی) (۱۳۹۸) مبانی نظری و رویکردهای روش تحقیق استنباط تطبیقی، تهران: دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای (مدظله العالی)، موسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی، دفتر ارتباطات ن.م.ج.ا. ایران.
۲. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۳۷۹) النجاه من الغرق فی البحر الضلالت، ویراسته محمدتقی دانش‌پژوه، تهران: دانشگاه تهران، چاپ دوم.
۳. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۳۸۵) الاشارات و التنبیها، شرح خواجه نصرالدین طوسی، قم: مطبوعات دینی، چاپ اول.
۴. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۴۰۴ ه.ق)، قم: منشورات مکتب آیه الله مرعشی نجفی.
۵. ابن سینا، حسین بن عبدالله (۱۴۲۸ ه.ق) الشفاء (البرهان)، قم: ذوی القربی، چاپ اول.
۶. ارسطو (۱۹۸۰) منطق ارسطو، حقیقه و قدمه عبدالرحمن بدوی، بیروت، دارالقلم، چاپ اول.
۷. ایمانی پور، احمد (۱۳۹۸) هوشمند سازی سازمان‌های اطلاعاتی مقتضای گام دوم انقلاب، ارائه در همایش گام دوم انقلاب، دانشگاه امام حسین (ع)، شانزده بهمن‌ماه.
۸. تورانی، حیدر و محمدی، داوود (۱۳۸۹) مبانی و اصول مدیریت در مدرسه، ویژه‌نامه ضمیمه، مجله رشد مدرسه، شماره ۴ دی‌ماه.
۹. نهاوندی، محمدعلی (۱۹۹۶) موسوعه کشف اصطلاح الفنون و العلوم، بیروت، مکتبه لبنان ناشرین، چاپ اول.
۱۰. حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۸۱) روش تحقیق در علوم انسانی، تهران: انتشارات سازمان مطالعات و تدوین (سمت).
۱۱. حلی، حسن بن یوسف (۱۳۶۳) جوهر النضید، تهران: انتشارات بیدار.
۱۲. خسرو پناه، عبدالحسین و جمعی از پژوهشگران (۱۳۹۶) منظومه فکری آیت‌الله العظمی خامنه‌ای، جلد اول، چاپ اول، تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۱۳. خوانساری، محمد (۱۳۹۳) منطق صوری، جلد دوم، چاپ چهل و هفتم، تهران: انتشارات دیدار.
۱۴. دانایی‌فرد، حسن و امامی، سید مجتبی (۱۳۸۶) استراتژی‌های پژوهش کیفی: تأملی بر نظریه‌پردازی داده بنیاد، تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، دو فصلنامه اندیشه مدیریت راهبردی، سال اول، شماره دوم، پاییز و زمستان.

۱۵. سید مظهری، منیره (۱۳۹۰) تحلیل مفهوم حدس و کارآیی آن از دیدگاه ابن سینا، دو فصلنامه علمی - پژوهشی حکمت سینوی (مشکوه النور)، سال ۱۵، فصل پاییز و زمستان
۱۶. صدرفراتی، محمدمهدی و محمدی، شادی (۱۳۹۹) شم خوب یک دانشمند به چه معنا است، دو فصلنامه فلسفه علم، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال دهم، شماره اول بهار و تابستان.
۱۷. فقیهی، ابوالحسن و علیزاده، محسن (۱۳۸۴) روایی در تحقیق کیفی، فصلنامه فرهنگ مدیریت، شماره ۹.
۱۸. فون برتالانفی، لودویگ (۱۳۷۴) مبانی، تکامل و راهبردهای نظریه عمومی سیستم‌ها، ترجمه کیومرث پربانی، چاپ دوم، تهران: نشر تغذیه.
۱۹. محسن زادگان، امیر و حسینی کرانی، رسول (۱۳۹۰) تأثیر دیپلماسی بر قدرت ملی ایران در عرصه جهانی، فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، دوره دوم، شماره ۳، فصل تابستان.
۲۰. مزینانی، احمد، علیزاده، سلیمان و ایمانی پور، احمد (۱۳۹۸) تحلیل «فرصت - تهدید» چهل سال دوم انقلاب اسلامی؛ مبتنی بر بیانیه گام دوم، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهش‌های حفاظتی - امنیتی، سال هشتم، شماره ۳۰، صص ۲۶ - ۱
۲۱. مطهری، مرتضی (۱۳۷۴) مجموعه آثار، جلد دوم قم: موسسه صدرا.
۲۲. منصوریان، یزدان (۱۳۸۶) گراند تئوری چیست و چه کاربردی دارد، ویژه‌نامه همایش علم اطلاعات و جامعه اطلاعاتی، اصفهان: دانشگاه اصفهان.

23. Bohm, David (1992) Thought as a System, London: Routledge.

24. Mays, n. and POPE, G. (2002) Assessing quality in qualitative research; British Medical Journal. Jan. I. pp. 50-52

25. www. sid.ir